Dr. Františka Ladislava Riegra »Rozvrh k přednáškám o politické oekonomice«.

Z pozůstalosti Dra Františka Lad. Riegra.

J. Exc. paní Libuše Bráfová, pořádajíc písemnosti po svém otci Dru Františku Ladislavu Riegrovi pozůstalé, nalezla mezi nimi »Rozvrh k přednáškám o politické oekonomice«, Riegrovou rukou velmi čitelně a pěkně pravopisem z let padesátých psaný, folio $10^1/_2$ strany. Jest to zřejmě původní příloha k Riegrově habilitační žádosti označená lit. A, a jest na ní tužkou poznamenáno »4 Stk. ad 8321/809«, patrně kancelářská poznámka.

Pokud dnes známo, tehdejší německá právnická fakulta pražské university habilitační žádost Riegrovu ani doklady její věcně nezkoumala, nýbrž a limine odmítla s odůvodněním, že osobnost tak význačně politická by nezaručovala akademicky klidný průběh výkladů. Ale doklady o tom snad po 60 let nikdo neviděl; bylo by zajímavo zjistiti, zdali by se nedal v universitním archivu, správě německého prof. Dra Bachmanna svěřeném, nalézti také úsudek referenta nebo nález fakultní.

Jeho Excelenci panu ministru Dru Albínu Bráfovi i jeho choti děkujeme za laskavé svolení k otisknutí tohoto rozvrhu, zajímavého nejen osobou autorovou, nýbrž i co do odstavců, názory autorovy vyjadřujících, i posléze některými zvláštnostmi názvoslovnými.

*

Rozvrh
k přednáškám o politické oekonomice.

Oekonomika nám znamená náuku o hospodaření, což jest tolik co péče o nabytí, zachování a upotřebení jmění, kteréž jest úhrn statků wezdejších, nalézajících se w něčí moci neb wlastnictwí.

Slowem politický znamenali staří wše, co se týkalo weřejnosti, obecenstwa, to jest obce státní čili státu, neb i celého společenstwa lidského.

Politický bude následowně pro nás tolik co weřejný, státní obecenský, společenský.

Slowem politická oekonomika neb hospodárstwí obecenské rozumíme teda wědu, to jest soustawnou náuku o hospodárstwí weřejném nebo obecenském.

KNIHOVNA

Ukáže se nám, že při hospodárstwí tom třeba dwě osoby na mysli míti, kteréž statků potřebují, a o ně pečují, to jest hospodaří, a dle těchto dwou osob rozpadne se hospodárstwí obecenské na dwě hlawní wětwe.

Jest tu nejprwé lid čili národ, to jest objem wšech osob w obecenstwo čili státní obec spojených. Wezdejší blaho jeho zakládá se na jmění to jest úhrnu statků w moci jeho jsoucích a potřebám neb žádostem jeho sloužících, o něž pečowati musí.

Soustawné učení o tom jmenujeme hospodárstwí národní. Podmětem jeho je úhrn jmění wšech účastníků státu, to jest obecenstva.

Jest tu dále druhá osoba hospodařící, kteráž je zastupitelem a představitelem celé společnosti státní, celého obecenstwa: to jest wláda; soustawa prawidel pro její hospodaření, činí druhou hlawní wětew politické oekonomiky to jest »hospodárstwí státní neb wládní«.

Hospodárská činnost wlády může míti dwojí předmět rozličný.

Wláda to jest osoba opatřená mocí celého obecenstwa a o jeho společné blaho péči wedoucí opatřením všeho toho, co se silou soukromníků buď nic neb jen nedostatečně wykonati může, potřebuje k činnosti této prostředků hmotných, to jest statků, jež ze jmění obecenstwa, t. j. z úhrnu jmění wšech soukromníků nějakým způsobem wyjmouti a zprawowati musí, pro swé wlastní wládní účely, jako na př. pro weřejnou bezpečnost, pro udělowání sprawedlnosti, weřejné wyučowání a t. p.

Náuka o tom, jak se jistý úhrn statků ze jmění národního pro potřeby wládní wylučuje, w jaké míře a jakým způsobem se to státi má, a jak se toto státní jmění nejlépe rozdělowati a zachowáwati má, jmenuje se wěda finanční.

Jest ale ještě jiná činnost hospodárská wládě příslušící, která nemá za podmět jmění wlastně státní, z národního wyňaté, ani za účel zdárné utwoření zásoby hmotných prostředků pro státní úkony, ale jejímžto podmětem jest jmění národní samo: t. j. úhrn statků wšech osob k státu náležících, a účelem zdar tohoto jmění.

Wšecky úkony a powinnosti wůbec, kteréž z obecenstwa na wládu přecházejí, poněwadž k prospěchu jeho newyhnutelně potřebny jsou a jinák dobře wykonány býti nemohou, než ústrojím wlády, pojednáwají se we zwláštní wědě, kteráž slowe politika. Tato wěda obsahující činnost wládní pro zájmy obecenstwa we

wšech wětwích jejich, pojednává ji též pokud obstarává zdar hospodárstwí národního. Neb ačkoli se jmění národní a opatření národa wšemi potřebami hmotnými zwláště a především hospodárskou péčí wšech příslušníků jeho, wšech jednotliwců w národě, obstaráwá, jsou předce též péče takowé, jež jednotliwci wésti nemohou a jichž obstaráwání se musí díti wládním ústrojím, má-li se jmění celého obecenstwa dobře dařiti.

Učení o těchto úkonech bráwá se, owšem hlawně mezi Němci, za část politické oekonomiky, nebo wědy obecensko-hospodárské a nazývá se praktickou čili wýkonnou částí její, neboli náukou o opatrování národního hospodárstwí (Volkswirthschaftsp f l e g e).

Widí se, že tato náuka dle powahy své a účelu swého náleží do politiky, že wlastně hospodárskou politikou nazwána býti má a část administratiwní náuky činí. Tato hospodársko opatrowací činnost wládní zakládá se hlawně w tom, že wláda dáwá zákony, kteréž činnost obywatelstwa we wyrobování a nabýwání statků chrání a swobodu, přechodu, rozčástění a spotřebowání statků mezi lidmi pojišťují.

Časem jdou wlády i dále a dáwají zákony, kterýmiž přechod a rozčástění statků mění, zprawují neb obmezují, aneb kterýmiž wznik národního bohatstwí podporowati míní.

Ježto ale každý jednotliwec nejlépe o swůj prospěch starati se zná, a rozmnožení bohatstwí jednotliwců samo sebou k rozmnožení statků celého obecenstwa slouží, bývá takowéto působení státní často jen na překážku pro zrost národního jmění, často zas způsobuje místo obmýšleného rozmnožení statků, jenom jich přenešení do jiné cesty, na jiná místa a osoby a zřídka jen wede ke skutečnému prospěchu národního bohatstwí, kteréž se daří wždy nejlépe, když se mu dáwá wšecka swoboda k wywinowání se dle powahy, země, ponebí a lidí dle wlastní přirozenosti své. Hospodársko-opatrowací činnost wládní má teda powahu hlawně negatiwní, ochrannou.

Je wšak jedna část této činnosti wládní, kteráž je w užším spojení s národním hospodárstwím. Jsou některé wětwe národního jmění, kde ochranná, pouze a w prawdě jen opatrowací činnost nestačuje, kde wláda jednu část národního jmění sama skutečně w prospěch a jako w plnomocenstwí celého obecenstwa zprawowati musí, kde jistou činnost, netoliko n e g a t i w n í, o c h r a n n o u, ale p o s i t i w n í, w ý k o n n o u podniknouti musí,

proto že by zde na obyčejné činnosti soukromníků pro dobrý zdar národního hospodárstwí dosti nebylo.

Zde wláda skutečně hospodaří ne wšak jako w hospodárstwí finančním; neb zde nehospodaří tím, co pro swé potřeby ze jmění národního wyňala, a k wůli wywodění swých účelů, alebrž samým jměním národním, aneb aspoň k wůli jeho rozmnožení a přímo w jeho prospěch.

Wěci do tohoto oboru náležící dají se zahrnouti pod třemi hlawami: »Wyučowání živnostní, úwěrek a prostředky oběhu či wýměny a prostředky přewozu jinak spojowací čili komunikační.

W těchto wěcech hospodaří wláda sama skutečně, zde neopatruje toliko; zde jí nejde o to také, neb aspoň nemá jíti o wyplnění wlastní potřeby tak jako o to, aby pro sebe a účely swé příjem získala: zde jí jde jenom o zdárné wedení národně-hospodárských zájmů samých, kteréž zůstaweny jsouce, podobně jako jiné části národního hospodárstwí pouze péči jednotliwců, by se zanedbáwaly.

Tyto zde naznačené wěci přijímáme, co hospodárstwí státní w úžším smyslu, do oboru politického hospodárstwí, zůstawujíce na ten čas pojednáwání jiných předmětů, wzhledem nichž je úkon, jenž wládě přísluší, pouze opatrowací, ochranný zákonodárný, politice, kamž náleží co politika blahobytu, co politika obchodní, živnostní a t. d.

Ony pak části národního hospodárstwí, kteréž wláda we wlastním hospodaření drží, aby z nich příjmů dobyla, náleží do wědy finanční, kdežto se o nich pojedná.

Takowý jest obor učení, jejž we přednáškách swých obsáhnouti hodláme.

Přednášení naše rozpadne se teda na tři části, z nichž prwní bude obsahowati wědu o hospodárstwí národním čili hospodárstwí politické w užším smyslu; druhá hospodárstwí státní w užším smyslu (t. j. náuku o zpráwě národního hospodárstwí skrze stát neb wládu, pokud jej tato wede ne k wůli příjmu swému, ale pouze pro zdar národního jmění), třetí pak hospodárstwí wládní jinak wědu finanční. Prwé než wejdeme w pojednání politického hospodárstwí, předešleme w krátkosti rys dějů hospodárstwí národního od nejstarších dob až na naše časy, ukazujíce, kterak poznenáhla jisté zásady a prawidla hospodaření u rozličných národů powstáwaly, zobecňowaly, jak se záležitosti národně-hospodárské we spisech wíc a wíce po-

jednáwati začaly, a pomalu nowou wědu oekonomickou twořiti začaly, ne bez wšelikých bludů powstalých z jednostranného přeceňování jednoho neb druhého pramene národního bohatstwí, až konečně mistr weliký a klassik naší wědy Adam Smith wystoupil, kterýž přewahou původního a jasného ducha swého hlawní základy její položil a nejdůležitější části budowy té tak postawil, že wšickni následowníci jen málo co mohli měniti, ale na mnoze jen doplňowali, rozšiřowali a ozdobowali.

W běhu tohoto přehledu udá se nám wytknouti zásluhy i učenců, praktických státníků a rozwoj wědy, zwláště pak uznati jak slušno, záhy počínající snážení se Wlachů o oswětlení otázek týkajících se mince i prostředků oběhu a oekonomiky lidumilstwí; nápotom oceniti bádání důmyslných Francouzůw, snáživších se tu přisouditi obchodu a prostředkům wýměny důležitost swrchowanou a rozšířiti mínění swé mezi národy tak, že podnes většina lidí o wěci powrchně soudících i bludy jejich za newywratné prawdy pokládá, tu zas rolnictwí na ujmu jiných pramenů wýroby soustawně wynášeti; konečně musíme w uwážení wzíti práce praktických, zřídka kdy na domyslech, ale wždy na skutcích stawících Britů, kteříž dílem w e d l e Francouzů samostatně, dílem ne bez užití prawd od nich objasněných pokračujíce, ty zákony, dle nichž se nejzdárněji zprawuje w běhu swém wšemocná wýroba, o níž nám sami we wlasti swé newídaný posud příklad podali, tak jasně wykládati a swobodu průmyslu tak dobře w literatuře jako w žiwotě zachowati znají. Owšem že se i zásluhy jiných národů, jako Němců a Španělů slušně připomenouti musí.

Za základ tohoto historického přehledu položíme zwláště »Dějepis politické oekonomiky« od Blanquiho a hr. Pechia: »Děje státního hospodárstwí w Italii« (oba známi také w německém překladu, jejž podal Dr. Buss, prof. we Freiburku) a mimo to jiné spisy podrobné.

Nedržíme se w uwahách swých rozdělení we školách oblíbeného na školu merkantilní, physiokratickou a industrialní, a t. d., soudíce, že toto rozdělení neúplné, často jasnému a prawému wěci představení pro těsnou formu protiwné a neprawdiwé, jakož také Roscher we spisu swém nedáwno wyšlém »o nár. hosp. Angličanů« dokázal.

Každému důležitému úkazu národně hospodárskému buďsi w žiwotě buďsi w literatuře má se zasloužená pozornost wěnowati, aniž třeba je k wůli pohodlnosti přehlídky w nějakou uniformu

strčiti, již snad nikdy nenosily a která jsouci pro některé z nich dělána, buď nebude ostatním přiléhati, aneb zas se jim příliš těsnou býti ukáže.

Také o snahách socialismu a kommunismu musíme k wůli úplnosti promluwiti, ne tak, jak se to u některých děje, jako o poslední phasí národního hospodárstwí, což přiwádí lidi snadno k doměnce, že je snad ze wšech nejdokonalejší, že je jako zakončení celé budowy. Socialismus a kommunismus není úkaz našich dnů, neb se objewil za jedno již dříwe w soustawném představení než sama wěda naše, a z druhé strany postoupila tato ještě mocně od té chwíle, co nejhlawnější, posud známé soustawy onoho, oznámeny byly.

Socialismus a kommunismus šly a stojí wedlé wědy národně-hospodárské; mnohá učení neb aspoň mnohé jednotliwé zásady jejich nalézají u spisowatelů wšech wěků, u církewních otců neméně než u starých filosofů, a Plato, Campanella a Thom. Morus wyrýsowali si stát swůj »in idea« tak úplně a podrobně, jako Fourier swůj Phalanstère. Také na praktickém kommunismu nikdá nezcházelo, a některé sekty snažily se již socialismus we způsobě náboženské w žiwot uwésti. Ale krátké trwání těchto zkoušek, hrůzné následky onoho a špatné ujímání se oněch náuk we wědě, dokazují nejlépe, na jak sypkém základě stawí ti, kdožby rádi položili swět, a společenstwo, jediné w myšlenkách swých, ze článků, jakých skutečnost nepodáwá, utwořené, na místě těch, které se od počátku paměti lidské na základě samé powahy wěci a přirozenosti lidské samy sebou wywinuly.

Socialismus a kommunismus, kterýž by rád postawil bratrskost a společenskost na místě nejmocnějšího pudu lidského, pudu k nabytí wlastnictwí pro blahobyt nebo moc swou a rodiny své, pudu k samostatnosti a osobnosti, co L. Blanc nazýwá indiwidualismem a ještě jiní egoismem. Neuznáním a jako odhozením tohoto pudu, odwrhuje socialismus též hlawní a největší podnět ke wší wýrobě, ke wší činnosti a tudy nejhojnější pramen jak osobního, tak i národního bohatstwí.

Socialismus nenáleží wlastně do národního hospodárstwí, poněwadž by toto s ním přestalo, jelikož on hospodaření národní, jak my mu rozumíme, to jest péči o jmění národní (t. j. úhrn jmění wšech soukromníků) skrze jich wlastní o sebe přičinění, hospodaření skrze národ sám, neuznáwá, a na místě národa stawí zosobnění celého společenstwa, t. j. stát, tak že by při

socialismu wlastně nemohla býti řeč o hospodárstwí lidu, hospodárstwí národním, ale leda jen o hospodárstwí státním.

Podklady dostatečné k udání hlawních známek a k posouzení socialismu a kommunismu podáwají nám především spisy: »Histoire de Communisme ou refutation historique des utopies socialistes par Alf. Sudre«; »Études sur les Réformateurs contemporains par Louis Reybaud« (spis odměněný od francouzské akademie) a zdařilý spis Steinův: »Der Sozialismus u. Communismus des heutigen Frankreichs«, kterýž namnoze z tohoto čerpal.

Národní hospodárstwí.

Tato wěda jest soustawné učení o powaze statků a o zákonech, dle nichž powstáwají, se rozčásťují a spotřebují. Tak obmezujeme obor tohoto oddělení dle příkladu Mac-Cullocha a Seniora, majíce za to, že co by se wíce w národním hospodárstwí podalo, náleží lépe do státního hospodárstwí nebo do politiky.

Za podklad přednášek swých bereme spis franc. akademika Droz-a »Economie politique ou principes de la science des richesses«, jehož český překlad od nás zhotowený študujícím za wodítko při studium této wědy sloužiti může, a s nímž se i co do soustawy a pořádku látky učebné i co do zásad samých na mnoze srownáwáme, odchylujíce se jen tam, kde přísnější wědecký pořádek neb wýraz myšlének aneb úplnost přednešení toho žádá. (Spis ten, jejž také Rau za wýborný uznáwá, je znám i we dwojím německém překladě od Kellera [w Berlíně 1830] a od Bergha [w Gothě 1830]. Wyšel též překlad wlaský, španělský, portugalský, ruský a řecký).

Přede wším třeba předeslati úwahy o účelu a důležitosti naší wědy, potom stanowiti základní pojmy národního hospodárstwí, co jest statek a co bohatstwí, co hodnota a co cena, pak obrátiti pozornost ku působnosti statků hmotních we swětě mrawním i duchownim.

Wýroba a důležitost jejího wywoje pro společenstwo lidské je napotom důležitějším předmětem našeho rozjímání, načež přistoupíme k pojednáwání lidnatosti a zákonů jejích, jdouce po stopách slawného Malthusa a nepomíjejíce znamenitého odporowatele jeho Godwina. Poznawše powahy ruchů lidstwa co činitele a mistra wýroby, budeme bádati w pořádku o třech nástrojích wýroby: Přírodě (zemi), práci a kapitalu. Při práci wezmeme w úwahu: dělbu její, pak její nakupení, jehož důležitost zwláště Gioja dobře wytknul, pak swobodu její. Při kapitalu pojednáme o penězích a

jich úkonech, pak o strojích, jich upotřebení a jich wýznamu a newyhnutelnosti pro společenstwo lidské.

Přistoupiwše k druhé hlawě, budeme jednati o důležitosti rozčástění. Pak hodláme wěnowati zwláštní pozornost ústawu wlastnictwí, kterýž je základem wšeho postupu, bohatstwí národního a wzdělanosti lidské. Dějepis nám zde podá mnohé doklady a slowútný spis Thiersův mnohou látku. Pak zwláště o wlastenstwí půdy a o základě přirozeného práwa, na němž powstalo, a o zákonech jeho ceny, kteréž wěci Bastiat we swém spise »Harmonies Économiques« tak wýborně wytknul.

Promluwiwše o příjmech wůbec, pojednáme o důchodu, jehož powahu nowější ékonomisté angličtí, jmenowitě Nassou-Senior, stawíce na základech od Ricarda položených, jasně určili.

Nápotom ukážeme, co je příjem z kapitalu, jaká je powaha wýnosu a úroků z peněz. Práwo k úroku uwádí se od některých w pochybnost, ale Bastiat dokázal dobrými důwody, jak neslušně. Jeho prostonárodní spisek »Capital et Rente« poslouží nám za podklad pojednání této otázky.

Na to promluwíme o mzdách a wýdělcích práce, jich zákonech a mezích hospodárských a práwních. Sprawedliwý poměr wýnosů kapitalů a mzdy práce je welmi žádoucí a utwoří se při swobodě obojího sám nejlépe a nejsprawedliwěji. Wšecky umělé prostředky, kterýchž wlády užily a které nám socialisté nawrhují, wedou k nesprawedliwosti a zkrácení jednoho nebo druhého činitele wýroby, kteráž ke zdaru swému wždy slušný poměr obou wymáhá.

W třetí hlawě budeme jednati o oběhu statků, o úwěrku, jeho zákonech a jeho důležitosti hospodárské, pak o tržbě a rozličných jejich způsobech a zákonech přirozených. Wzhledem na tržbu přidržíme se z úplna zásad nowé školy ekonomistické, majíce za to, že wolnost tržby jediné před přísnou zkouškou skumného rozumu obstáti může a že zároweň národnímu hospodárstwí nejwětší prospěch přináší. Hodláme tomuto předmětu wětší pozornost wěnowat.

Čtwrtá hlawa o spotřebě poskytuje méně předmětů důležitých. Rozčástění požiwů společenských bude nás poněkud zajímati, rowněž jako i rozbor celé spotřeby. Pak je zde spotřeba znowuwýrobná a newýrobná; smysl a meze jich přirozené se wytknou a konečně pojednáme o otázce wzhledem o oběhu, kteráž je sice s theorií zcela nesporná, owšem ale w žiwotě, kde mínění, že rozkošnictwí bohatých řemeslníkům a chudým prospíwá, wůbec wládne,

tak že časem i rozpustilstwí pod štít weřejného mínění stawí na škodu obecného blaha. —

W náuce o hospodárstwí státním wezmeme na ten čas we swé uwážení jenom hlawní ony tři části národního jmění, kteréž wláda na mnoze we swou zpráwu wziti musí, mají-li prospíwati.

W prwním oddělení budeme jednati o wyučowání žiwnostním, kteréž se děje skrze školy rolnické, horní, lesní, wěcní, pak technické, průmyslní a tržební. Dále o zkusných ústawech učení průmyslního a o towárnách státních, pokud mají za účel učení jiných (pokud mají za účel wýnos, náleží do náuky o financích). O cestách průmyslníků domácích a o powolání cizích za mistry a předáky na útraty státní, a o wýstawách průmyslních. Konečně o komorách průmyslně-tržebních a rolních, kteréž mají též za účel podporu wědomostí žiwnostních w těchto wětwích. Ukáže se poměrná důležitost a užitečnost wšech těchto ústawů, a meze, w nichž se držeti musí, aby nepřekážely wíce swobodě wýwoje průmyslního než by mu podporou swou přispěly.

We druhém a třetím oddělení budeme pozorowati w působení swém wšeliké ústawy weřejné, buď na mnoze neb wýhradně od wlády udržowané, k založení a k obraně weřejného úwěrku a konečně pro usnadnění oběhu a wyměny statků, jakož i přewozu. Zde nám přijde podati učení o úwěrku weřejném, o bankách rozličných, jich úkonech, newyhnutelných hranicích její činnosti, a pak o prospěchu pro oběh statků a jich rozmnožení následkem ožiwené wýroby, rowněž jako i o důležitosti spořitelen w témž směru a konečně o whodném zřízení burs a trhů. —

Peněžní hospodárstwí státu bude nás déle zajímati pro swou mocnou a wšestranou působnost we wšem hospodárstwí národním. Ukáže se nám potřeba podotknouti meze, jež státowé mají w užíwání wlastního úwěrku co prostředku pro oběh. Užíwání jeho pro wládní hospodárstwí samo pojednáme w náuce o financích.

Bádajíce o určení rozličných prostředků přewozu neb komunikace wycházíme ze zásady, že je to na ujmu národního bohatstwí powažowati je za pramen finanční a ukážeme, jaké zřízení se má následowně dát poštám, weřejným silnicím, mostům a mejtům na nich; co do přewozu po cestách wodních dowedeme dostatečnými doklady jeho welikou důležitost, jeho wýtečnost z ohledu láce přewozného a bezpečnosti nákladu wedle železnic a jak weliká ujma se děje národnímu hospodárstwí nezaslouženým jeho zanedbáním.

Konečně o železnicích, o poměrných výhodách i wadách železnic státních i železnic soukromních, a o způsobech rozličných státního přiwolení a zaručení se za úroky, wzhledem na železnice soukromní.

Ostatně neposkytuje obor tento mnoho otázek pochybných a sporných, tak že se nám nezdá potřebí o směru přednášek swých w tomto oddělení hospodárské náuky více slow šířiti. Wzhledem na wědu finanční položíme za základ přednášek swých výborné dílo Rauowo, jež prof. Kudler za klassické uznáwá a kteréž pokládám za tak známé mezi wšemi učiteli a znateli státních wěd u nás, že se mi widí zcela zbytečno jeho směr tuto wykládati.

Podaří-li se mi wlastní spis o celém oboru politického hospodárstwí do času, kde bych k přednášení této její části přistoupil, dokončiti, neopomenu jej předložiti.

Dr. *Rieger*.

Daň z přírůstku hodnoty půdy v Německu a pokusy o její zavedení u nás.

Napsal Dr. **Alfred Mayer.**

Myšlenka zvláštního zdanění přírůstku hodnoty půdy, zejména pokud jde o přírůstek t. zv. nezasloužený, t. j. zakládající se převážnou měrou na výsledcích působnosti svazů veřejnoprávních nebo konjunktury, vznikla poprvé ve Francii, kde došla za prvního císařství výrazu v různých zákonných opatřeních agrárněpolitických a stavebních. Avšak myšlenka tato upadla tam později opět v zapomenutí, až teprve v druhé polovici minulého věku vyskytuje se opětně v komunálním zákonodárství americko-anglickém ve formě t. zv. bettermentů, t. j. zvláštních příplatků interesentů na stavbu silnic, kanalisací a pod. Avšak vlastní vývoj daně z přírůstku hodnoty půdy udál se na půdě německé, kde pozbyl princip její již před více než 10 lety rázu pouhého hesla a přenesl se na reelní půdu novodobé politiky komunální. V Německu ocítala se města následkem rychle vzrůstajících úkolů komunální správy a nemožnosti dalšího zvyšování přirážek k zeměpanským daním v podobné finanční tísni jako u nás, takže musela se ohlížeti po samostatných, posud nevyčerpaných zdrojích berních. Jsou to tedy v prvé řadě důvody fiskální, jež donucují německá města hledati v rychle stoupající pozemkové rentě měst-